

Опитування з фінансової грамотності серед підлітків 11–18 років в Україні

Автори:
Войтицька Л., Ролік В.

Травень, 2023
НБУ

Вступне слово

Підвищення рівня фінансової грамотності українців – одне із завдань Національного банку України. Щоб громадяни могли користуватися фінансовими послугами та ухвалювати відповідальні фінансові рішення, вони повинні мати достатній рівень фінансових знань.

Попередні дослідження рівня фінансової грамотності серед дорослого населення України у 2018 та 2021 роках показали, що найменш фінансово обізнаною є молодь віком 18-19 років.

Національний банк цього року вперше в Україні провів опитування з фінансової грамотності серед підлітків. В цьому звіті ми представляємо його результати.

Результати опитування можуть використовуватися державними органами, громадськими організаціями, навчальними закладами, які розвивають фінансову освіту, у формування стратегії розвитку фінансової грамотності серед дітей та молоді.

Результати опитування також можуть бути використані для вимірювання прогресу щодо цілей під час підготовки

до впровадження обов'язкового предмету у школах "Підприємництво та фінансова грамотність" для учнів 8 та 9 класів у 2025-2026 роках в Україні.

Передумови та контекст

Опитування НБУ з фінансової грамотності серед підлітків проходило під час освітньої кампанії "Всесвітній тиждень грошей в Україні" цього року і тривало два тижні в дистанційному форматі. 5 074 підлітків віком 11–18 років долучилися до опитування. У вибірці присутні як жителі міст, так і сільської місцевості. Вибірка охоплює респондентів з усієї України та учнів, які тимчасово виїхали за кордон (7%).

Опитування розроблено з метою дослідження рівня фінансової обізнаності та потреб підлітків стосовно фінансової грамотності та включало питання про:

- навчання поводженню з грошима;
- платежі, розрахунки та платіжну безпеку;
- планування й управління фінансами: заощадження та благодійність.

Усвідомлення

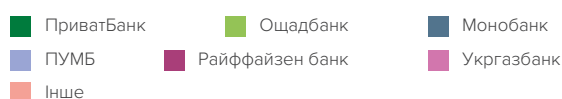
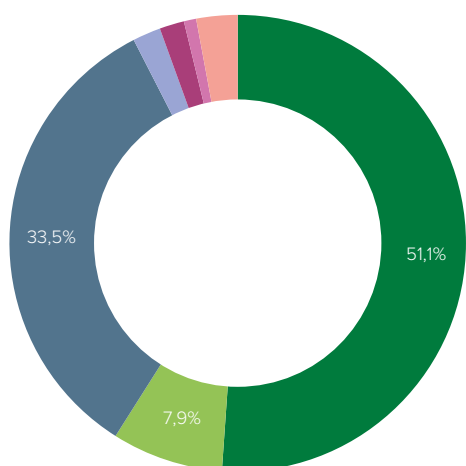
ПЛАТЕЖІ ТА РОЗРАХУНКИ

58,1%

підлітків мають платіжну картку, з них 46,5% використовують власну платіжну картку, не прив'язану до рахунку батьків. Питання оформлення платіжної картки та як робити розрахунки онлайн цікавить ще 14% підлітків у віці 11–18 років.

Лідерами серед банків, картками яких користуються респонденти з великим відривом, є ПриватБанк (51%), на другому місці Монобанк (33,5%).

Карткою якого банку ви користуєтесь?

52,8%

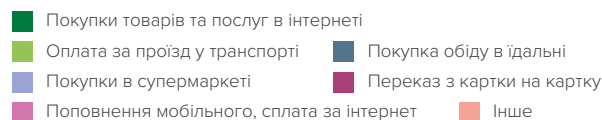
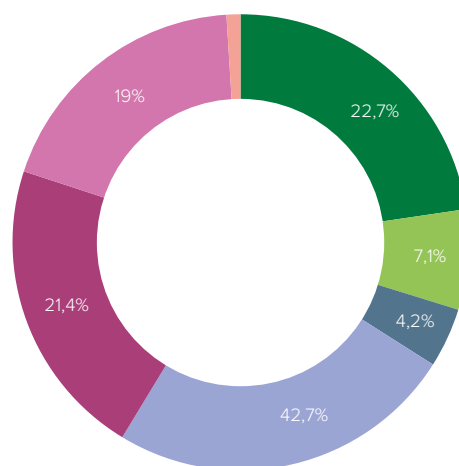
підлітків почуваються впевненими, коли користуються платіжною карткою та онлайн-банкінгом. Решта 38% почувають себе частково впевненими, ще 9% почувають себе невпевненими або не використовують картку взагалі.

Найчастіше підлітки використовують картку для:

- покупок у супермаркеті – 24,7%;
- оплати товарів та послуг в Інтернеті – 22,7%;
- переказів із картки на картку – 21,4%.

Тільки 62,2% із тих, хто має платіжну картку, використовують онлайн-банкінг, решта використовує рідко (25%) чи не використовує (13%).

В яких випадках ви використовуєте платіжну картку?

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ, ПЛАТІЖНА БЕЗПЕКА

43,1%

батьків дають своїм дітям власну картку для розрахунків, що є порушенням правил використання картки.

21,1%

підлітків повідомили, що давали свою картку для розрахунків іншій особі, що також є порушенням правил використання картки.

70%

здійснюють покупки онлайн, водночас кожен п'ятий рідко або взагалі не перевіряє

безпечність сайту, на якому оплачують товар/послугу. З них тільки 4% не знають, що це треба робити або не знають, як.

20,6%

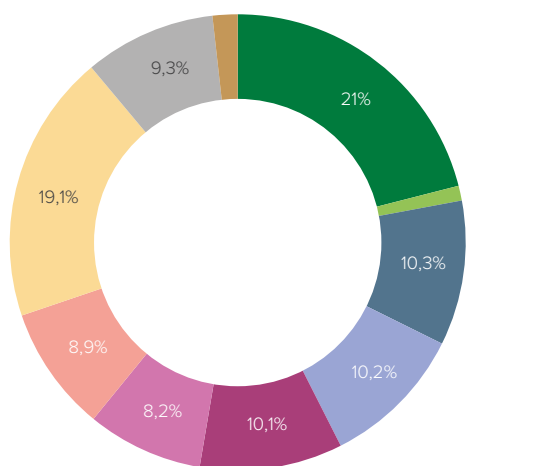
респондентів мали випадки, пов'язані з картковим шахрайством (виманювання персональних даних, фейкові перекази, купівля неіснуючих товарів, пропозиція нелегального заробітку за проведення платежів тощо), водночас у 73% випадків не була написана заява до Кіберполіції, оскільки 43% не знали, що це необхідно робити, а решта 31% не знали, куди звертатися.

ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

31%

ведуть письмовий облік особистих фінансів (у додатку, Excel або у блокноті), 28% респондентів не контролюють фінанси взагалі.

Як ви контролюєте свої доходи та витрати?

- Користуюсь мобільними додатками
- Роблю нотатки в блокноті
- Допомагають батьки/старші родичі
- Дивлюся залишок коштів у банкоматі
- Не контролюю
- Веду облік у програмі Microsoft Excel
- Перевіряю банківські виписки
- Збираю чеки та квитанції
- Контролюю тільки гаманець
- Інше

60%

респондентів роблять заощадження регулярно, рідко заощаджують 32%, ніколи – 8%.

58%

підлітків переказували кошти на благодійність за останній рік, у тому числі на ЗСУ.

ФІНАНСОВА ОСВІТА У ШКОЛАХ

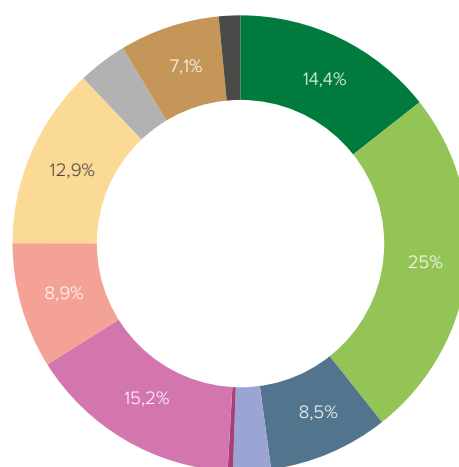
29,6%

учнів віком 11–19 років підтвердили, що з ними регулярно говорять у школі про гроші.

Загалом 29,6% учнів віком 11–18 років відповіли, що з ними регулярно говорять у школі про гроші. 45,2% відповіли, що з ними про гроші говорять рідко. 25,2% стверджують, що про гроші з ними взагалі не розмовляють.

Усього 14,4% зазначили школу, як джерело знань про гроші (основним джерелом є батьки та старші родичі – 25%, на другому місці – Інтернет: сайти, Гугл, Вікіпедія – 15,2%)

Де ви навчаєтеся поводженню з грошима?

- Школа
- Батьки / Старші родичі
- Друзі / Однолітки
- Телебачення
- Радіо
- Інтернет (Гугл, Вікіпедія, сайти)
- Ютуб
- Соціальні мережі (телеграм, інстаграм, тік-ток тощо)
- Навчальні заходи Національного банку України
- Книги та підручники
- Інше

Головні висновки

86%

підлітків у віці 11–18 років вважають, що говорити про гроші у школі потрібно, тому що це важливо для майбутнього людини і допоможе правильно розподіляти кошти.

Найцікавіші для учнів теми:

- 1) доходи та підприємництво:
 - як заробити перші гроші цікавляться 29% респондентів;
- 2) бюджет і заощадження:
 - як сформувати власний бюджет (20,7%);
 - як заощадити кошти на мрію (17%);
- 3) платіжна безпека:
 - як не стати жертвою карткового шахрая (16,8%).

Теми, про які учні хотіли б дізнатися більше

Ураховуючи запит на фінансову освіту в школах, Міністерство освіти і науки України в 2025-2026 роках планує впровадити для учнів 8-9 класів новий обов'язковий предмет "Підприємництво та фінансова грамотність". Знання з нього допоможуть сучасній молоді краще орієнтуватися на ринку фінансових послуг та ефективно їх використовувати в своєму житті. Розуміння переваг підприємницької діяльності й підприємництва загалом матиме позитивний вплив на розвиток та відбудову України в майбутньому.

Національний банк у межах мандата на підвищення рівня фінансової грамотності українців співпрацює з Міністерством освіти і науки України. Мета Національного банку – підготувати вчителів до викладання

цього предмета. Для цього Національний банк працює над створенням навчальної програми, електронного підручника, готує курси для педагогів та учнів, а також вже проводить навчання педагогів – більше 4500 вчителів записалися на дистанційну Школу фінансової грамотності "ТАЛАН". Ця школа є першим етапом плану підготовки вчителів Національним банком України спільно з Міністерством освіти і науки України.

Додатково:

Щоб поліпшити обізнаність громадян та нагадати про основні правила безпеки під час безготівкових розрахунків, особливо в мережі Інтернет, НБУ розпочав Всеукраїнську інформаційну кампанію з платіжної безпеки #ШахрайГудбай та низку освітніх заходів для дітей та педагогів, ознайомитися з якими можна тут: promo.bank.gov.ua/marathon-stopfraud.